

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ

5. Лукша П. *В ожидании «девятого вала»: компетенции и модели образования для 21 века.* Москва, 13 сентября 2015 г. URL: <http://www.slideshare.net/edu2035/gef-moscow-edcrunch-preparing-for-the-tide>

6. Минюрова С.А. (2006). *Креативность как ресурс личностно-профессионального развития субъекта.* Образование и наука. №3. С. 70-77.

7. Пономарев Я. А. (1994). *Психология творчества: перспективы развития.* Психологический журнал. №6. С. 38 -50.

8. Рыбалка В. (2015). *Теории личности в отечественной философии, психологии и педагогике:* Пособие. Киев-Житомир: ЖГУ им. И. Франко. 872 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

Олексій Запорожченко

*кандидат філософських наук, доцент
Ізмаїльський державний гуманітарний університет*

У сучасному суспільстві трансформаційні процеси відбуваються досить швидко і змінюються не тільки умови життя людей, але і моральні цінності, життєві орієнтири людей, психологічна структура особистості. Це, звісно, призводить до того, що і все суспільство, і соціальні групи, і кожна окрема особистість змушені постійно і безперервно переживати процес соціальної адаптації. При цьому інноваційні процеси мають лавиноподібний характер і не дають людині часу і можливостей до ефективної адаптації до світу, адже, існує межа певного обсягу інформації, яку будь-яка людина або група можуть засвоїти за певний час. Отже, виникає потенційна можливість так званого «шоку майбутнього» («футурошоку»), або інноваційного шоку. Автором цього терміну є Е. Тоффлер, який в 2001 році опублікував роботу саме під назвою «Футурошок». На думку Тоффлера, шок майбутнього переживають сьогодні як окрема людина, так і все людство. І пов'язано це із тим, що сучасне суспільство радикально відрізняється від усіх попередніх форм людського існування. І суспільство навіть не має можливостей для примирення людей з незручностями і страхами повсякденного життя і не має механізмів їх ефективної адаптації до мінливих умов існування [1, с. 88].

Це призводить до такої ситуації, коли під загрозою опиняється психічне здоров'я людини, а проблема розробки стратегій адаптації людини до умов життя в сучасному інформаційному світі набуває особливої актуальності.

У сучасній науковій літературі підходи до розуміння змісту термінів «адаптація» і «соціальна адаптація» досить різноманітні. Наприклад, Р. Парк

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ

пропонує термін «акомодація», що може бути застосований до будь-якої зміни функції, що сприяє кращому пристосуванню до середовища і подальшим змінам. Уся соціокультурна реальність – традиції, культура, релігія, мораль, техніка – це все акомодації, тобто, механізми пристосування, що транслюються соціально, а не біологічно.

Парк вважає, що між термінами «адаптація» і «акомодація» є істотна відмінність. Адаптація – це результат конкуренції, а акомодація – результат конфлікту. А ось підсумком і того і іншого є стан відносної рівноваги серед конкуруючих видів. Однак, рівновага в результаті адаптації має біологічний характер, а в результаті акомодації – соціально – економічний і передається вона тільки за допомогою традицій [2, с. 180].

В дослідженнях проблем адаптації існує і так звана рольова концепція, що має досить багато послідовників і яка визначає сутність адаптації як досягнення рівноваги між суб'єктом, що взаємодіє із середовищем. Рівновагу автори цієї концепції розглядають як засвоєння людиною норм, встановлених у суспільстві.

Так, соціолог Т. Парсонс вважав, що соціальна еволюція йде від простих форм до більш складних, а основний зміст цього процесу полягає саме у здатності до адаптації. Отже, адаптивність – це один з найважливіших процесів, що відбуваються в будь-якому соціальному середовищі. На його думку – адаптивність – це процес, завдяки якому соціальним одиницям стає доступним ширший діапазон ресурсів, в результаті чого їх функціонування може бути звільнено від певних колишніх обмежень.

Т. Парсонс визначає адаптацію як матеріально-енергетичну взаємодію індивіда із зовнішнім середовищем, сутність якого зводиться до пристосування індивіда до норм, цінностей і функцій, що задаються соціальним середовищем. Таким чином, процес адаптації розглядається Т. Парсонсом як збереження стабільності соціальної та особистісної систем в межах загальної системи соціальної взаємодії [3, с. 139].

У соціології адаптація визначається як шлях, яким соціальні системи будь-якого роду (сім'я, ділова фірма, держава) впливають або відповідають на виклики середовища проживання. Сенс соціальної адаптації полягає в прийнятті норм і цінностей, цільових установок соціального середовища, в зміні масової свідомості і поведінки, життєвого укладу, способу життя, в засвоєнні нових стимулів і нових форм соціальної взаємодії.

Отже, можна зробити висновок, що адаптація – це історично обумовлений процес і результат пристосування особистості до мінливих умов соціального середовища, при цьому вона є обмеженою в часі і має активний, перетворюючий характер.

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ

Можна виділити три рівня соціальної адаптації: суспільну, групову та індивідуальну. На рівні суспільства соціальна адаптація – це зміна його структури, соціальних функцій під впливом соціальних перетворень. Зазвичай під адаптацією суспільства розуміють не тільки його функціонування, а й розвиток, а адаптивні властивості суспільства як системи є необхідною умовою його подальшого розвитку. При цьому, найважливішими ознаками адаптації є: формування соціальної структури суспільства, адекватної новим соціальним відносинам; інституціалізація нових соціальних функцій; зміна норм суспільного життя; формування нових стандартів життя.

Коли механізми адаптації працюють недостатньо, в суспільстві виникають такі негативні явища як: падіння рівня життя, посилення соціальної напруженості, зростання соціальної поляризації, маргіналізація, зростання конфліктності тощо. Очевидно, що в Україні в даний час існують деякі ознаки відсутності адаптації на рівні суспільства що і проявляється в названих вище негативних соціальних процесів.

На рівні групи соціальна адаптація зазвичай виражається в поліпшенні соціального становища конкретної соціальної групи, в підвищенні її ролі в суспільному житті. Основні ознаки соціальної адаптації групи є, наприклад, завоювання ключових позицій в системі політичної влади, вплив на формування життєвого стандарту. Найчастіше ознакою відсутності соціальної адаптації на рівні групи є загострення політичної боротьби в суспільстві, зростання організованої злочинності, погіршення соціального самопочуття.

До ознак індивідуальної адаптації особистості відносять підвищення соціального статусу особистості; задоволеність існуючими відносинами в суспільстві; активна підтримка і участь в проведенні соціальних інновацій.

Слід зауважити, що соціальна адаптація може мати не тільки позитивний, а й негативний(неконструктивний для суспільства і людини) характер. Таким типом адаптації є соціальне іждевенчество, що ґрунтується на стратегії самообмеження, пасивного пристосування і вичікування, тобто адаптація в даному випадку носить деформований та неефективний характер. Це такий тип адаптації, при якому людина використовує пасивні моделі економічної поведінки (наприклад, очікування допомоги від держави) і поступово приходять до втрати соціального статусу і зубожіння.

Відомо, що відсутність адаптації на особистісному рівні зазвичай призводить до зростання девіацій, соціальної апатії, незадоволеності життєвими умовами, невпевненості в завтрашньому дні і високому рівню стресів, а також високому ступеню занепокоєння і агресивності індивіда, опору будь-яким змінам, низьку мотивацію до досягнень.

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ

Вивчати адаптаційні процеси досить складно, оскільки вони зазвичай характеризуються суперечностями, внутрішньою складністю і нерівномірністю. Однак, можна назвати загальні якості особистості, що можуть забезпечувати оптимальний процес адаптації. Це такі якості як толерантність, відкритість новому досвіду, гнучкість мислення і поведінки.

Дослідницькі підходи до проблеми соціальної адаптації досить різноманітні, однак у всіх спостерігається загальний момент: соціальна адаптація розглядається як поліпшення або оптимізація здатності в різних умовах соціального середовища досягати будь-яких значущих цілей, породжених потребами та їх осмисленням. Більшість дослідників сходяться в тому, що соціальна адаптованість – це перш за все поточний результат процесу соціальної адаптації, який характеризується як здатність людини задовольняти свої потреби на прийнятному для себе рівні в конкретній ситуації і соціальному середовищі.

Соціальна адаптованість особистості визначається тим, якою мірою людина володіє тими чи іншими якостями, які в певних умовах діяльності забезпечують задоволення її потреб на прийнятному для неї рівні. Рівень адаптованості особистості – це рівень задоволеності потреб людини, який може бути забезпечений розвитком потенціалу особистості і оволодінням умовами життя на поточний момент.

Проблема соціальної адаптації особистості вимагає подальшого вивчення, оскільки нові умови інформаційного суспільства вимагають від індивіда постійного оновлення не тільки знань, а й ціннісних установок. Нове інформаційне суспільство вимагає переходу до особистості нового типу, основними характеристиками якої будуть: включення в інноваційні процеси, здатність до адекватного сприйняття інформації та її ефективного використання.

Література:

1. Андрущенко Т.В. (2016). *Футурологічне бачення перспектив політичного та культурного розвитку людства*. Науковий вісник. Серія «Філософія». Харків: ХНПУ. Вип.47 (частина І). С. 82-89.
2. Парк Р. (2002). *Екологія человека*. Теоретическая социология: Антология: В 2 ч. Пер. с англ., фр., нем., ит. Сост. и общ.ред. С. П. Баньковской. М.: Книжный дом «Университет». Ч. 1. С. 172-184.
3. Парсонс Т. (1969). *Функциональная теория изменения*. Структурно-функциональный анализ современной социологии. Вып. 2. М. С. 138-162.